

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/347885526>

Aysun YILMAZTÜRK* EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİYLE 21. YÜZYILDA KÜRESELLEŞME

Article · January 2019

CITATIONS

0

READS

113

1 author:

Aysun Yilmaztürk

Balıkesir University

17 PUBLICATIONS 36 CITATIONS

SEE PROFILE

EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİYLE 21. YÜZYILDA KÜRESELLEŞME

Globalization In The 21st Century With Economic And Social Impact

Teorik İnceleme

Aysun YILMAZTÜRK*

Gönderim Tarihi: 05.12.2018

Kabul Tarihi: 07.01.2019

ÖZ: Küreselleşme olgusu farklı bakış açılarına göre farklı şekillerde tanımlanmış bir süreç özelliği taşımaktadır. Küreselleşme, siyasi anlamda liberal demokrasiyi, ekonomik anlamda serbest piyasa ekonomisini, kültürel anlamda ise farklı kültürlerin kaynaşmasını ifade eder.

Küreselleşme, ülkeler arası sınırların ortadan kalktığı, ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal bağlılıkların arttığı bir süreçtir. Ülkeler arasında etkileşimin artması sonucu hem bireylerin yaşam standartlarının hem de toplumun refah düzeyinin artacağı iddiasını taşır. Çalışmanın amacı neoliberal iktisadın, refahın zamanla gelişmiş toplumlardan daha az gelişmiş toplumlara taşıacağı ve böylece tüm toplumların yaşam standartlarının iyileşeceği yönündeki savlarının doğru olup olmadığını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada küreselleşmenin ekonomik, siyasi, sosyal-kültürel alanlarda oluşturduğu değişimler ana hatlarıyla belirtilmiştir. Ardından küreselleşme ile 21.yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar ele alınmıştır. Son olarak küreselleşmenin ekonomik dönüşüm ve sosyal alanlarda yarattığı bazı olumlu gelişmelere değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Maliye, Küreselleşme, Yeni Ekonomik Düzen.

JEL Sınıflandırması: H10, H30, H87

ABSTRACT: The phenomenon of globalization is a process defined in different ways according to different perspectives. Globalization refers to liberal democracy in a political sense, a free market economy in an economic

* Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Maliye Bölümü, yilmazturk@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3313-7594

sense, and a fusion of different cultures in a cultural sense.

Globalization is a process in which economic, political, cultural and social loyalties increase, where the boundaries between the countries disappear. As a result of the interaction between countries, it is claimed that the living standards of the individuals and the welfare of the society will increase. The aim of this study is to determine whether the arguments of neoliberal economics over time that the welfare will evolve from less developed societies to less developed societies and thus improve the living standards of all societies.

In this study, the changes in the economic, political, social-cultural areas of globalization are outlined. Then, globalization and economic and social problems in the 21st century were discussed. Finally, some positive developments in the economic transformation and social spheres of globalization are mentioned.

Keywords: International Public Finance, Globalization, New Economic Order,

Jel Classification: H10, H30, H87

GİRİŞ

Dinamik bir süreç olarak küreselleşme, genel olarak toplumsal ve ekonomik ilişkilerin ulusal devletin sınırlarının dışına çıkarak dünyaya yayılması, ülkeler ve toplulukları birbirine bağlayan unsurların artması ve zamanla artan ölçüde bir bütünleşme sürecini ifade etmektedir(Kaya, Doğan ve Kaya, 2017: 2042). Tarihsel süreç bakımından kapitalizmin gelişmesine bağlı olarak uzak tarihe kadar götürülebilecek olan küreselleşme, etkilerinin hissedilmesi bakımından yeni bir durumu ifade etmektedir. Bu yeni durum, uluslararası ticaret hacminin artması, sermaye dolaşımının serbestleşmesi, çok uluslu şirketler, üretimin değişen yapısı, teknolojik ilerlemeler ve iletişim teknolojisi gibi küresel unsurları içermekte ve bu unsurlar üzerinde genel olarak bir anlaşmaya varıldığı görülmektedir. Bu yeni durumdan insanlar, toplumlar, kültürler, ekonomiler, devletler, üretim biçimleri, iletişim modelleri vs. pekçok alan etkilenmekte; siyasal, ekonomik ve toplumsal boyutlu değişim ve dönüşümler gözlenmektedir.

Bu noktada küreselleşme, yeni üretim, tüketim ve piyasa şartlarının, özellikle güçsüz ekonomileri bağlayıcı düzeyde geniş bir hareket alanına sahip olmasını ve ekonomik anlamda sınırların ortadan kalkmasını ifade etmektedir. Üretimin küreselleşmesi ile uluslararası mal ve hizmet hareketlerinin küresel pazara yönelişi hızlanmaktadır. Neoliberal görüşlerin 1980 sonrası yaygınlaşması ile özelleştirme uygulamaları önplana çıkmış, devletin küçültülmesi anlayışı gündeme gelmiştir. Diğer yandan küreselleşme ile ideolojik ayrımlara dayalı

kutuplaşmaların çözüldüğü, ülkeler arasındaki ilişkilerin yaygınlaştığı, kültürel değerlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayıldığı görülmektedir. Bilgisayar ve internet dünyasında gerçekleşen teknolojik ilerlemeler, dünyanın tek bir küresel toplum haline gelmesi sonucunu karşımıza çıkarırken, yerel düzeyde katılımcı demokrasi ve sivil toplum örgütleri ön plana çıkmaktadır. Bir yandan küresel liberalizm şeklinde ifade edebileceğimiz tüm bu gelişmelerin yeni fırsatları beraberinde getirdiği görüşü ileri sürülürken, öte yandan, küreselleşme sürecinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri gündeme gelmiştir.

Bu makalede, küreselleşmenin tanımının ardından içinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal boyutlu olumlu- olumsuz sonuçları değerlendirilmektedir. Kavram, özellikle 1970 sonrası yakın tarihi sürecin ardından, ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan değişimler; oluşan sorunlar ve kazanımlar anlamında ele alınmıştır.

KÜRESELLEŞME

Sözcük anlamıyla, uygulamada, dünya çapında bir şeyler yapma politikası, süreci ya da eylemi olarak tanımlanan küreselleşme Giddens tarafından dünya çapında sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanır (Wolf, 2000: 2; Giddens, 1998: 66).

Dar anlamda küreselleşme, dünyanın küçülerek tek bir yer olarak algılanması; küresel bir “köy” halini almasıdır (Robertson, 1998: 22). Geniş anlamda ise küreselleşme ile ekonomik ve teknolojik rekabet alanlarında meydana gelen son değişimler kastedilmektedir. Çok yönlü izahları yapılan küreselleşme kavramı ile ilgili olarak bütün sosyal bilim teorisyenlerinin üzerinde birleştiği nokta, küreselleşmenin günümüzün baskın karakterli eğilimi olduğudur. Bu eğilim sadece ekonomik ve teknolojik rekabeti değil, dünyanın kültürel ve siyasal olarak dönüşümünü ifade etmekte, sosyal hayatın her alanında kendinden söz ettirmektedir.

Tarihsel bir süreç olarak bakıldığında küreselleşmenin tarihinin kapitalizmin tarihi ile özdeşleştiği görülür. Batılı gezginlerin dünyanın başka taraflarındaki anakaraları keşfi ile başlayan küreselleşme eğilimi, Afrika'nın köleleştirilmesi, köylülüğün yokedilişi, kentleşme, sanayi devrimi ve ulus devletlerin doğuşu ile gelişen yepyeni bir ekonomik yapının evrensel yayılımının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Koç, 2003:52). Günümüze doğru gelindiğinde küreselleşme hareketlerinin 1960 ve 70'li yıllarda hız kazandığı; küreselleşmenin, ortaya çıkan hızlı değişimlere dayalı, politik sonuçları olan ekonomik bir süreç olduğu görülmektedir. Sürecin odak noktasını oluşturan etken, uluslararası işletmelerin yatırım stratejilerinde değişikliğe giderek, üretimi yerel olmaktan çıkarıp dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleştirme

çabalarıdır. Devletlerin ekonomik açıdan birbirlerine bağımlı hale gelmeye başlamasıyla 1980'li yıllardan sonra küreselleşme kavramı bütün dünyada yoğun bir biçimde ele alınmış; uluslararası ticaret ve sermayenin dolaşımında engellerin kalkmasıyla ülkelerin uluslararası ticarete katılımı artarken, sınır ötesi finans piyasalarında yatırımlar yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak küreselleşme, pazarın mutlak egemenliği, devletin küçülmesi ve özelleştirmenin tamamlanması, uluslararasılaşmış sermayenin sınırsız hareketi şeklinde tanımlanabilir (Şaylan, 1995:208). Ancak küreselleşme sürecini yalnızca ekonomik süreçle sınırlamak yanlış olur. Ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik, siyasal ve politik süreçler arasında bütüncül bir etkileşim söz konusudur. Küresel sistemi oluşturan her bileşen, sistemin öteki bileşenlerinden destek alırken, aynı zamanda onlara destek de vermektedir (Çalışır, 2009:15). Tüm bu bileşenler gözönünde bulundurulduğunda görülmektedir ki, küreselleşme kavramı üzerinden kurgulanan söylemin taşıdığı iddia; siyasi alanda liberal demokrasi, ekonomik alanda piyasa ekonomisi ve kültürel alanda farklı kültürlerin, inançların ve düşüncelerin, birbirlerini düşman ilan etmeden kaynaşmasıdır. Bu olguların evrensel boyut kazanması küresel toplumun oluşması için bir zemin oluşturmuştur (Aktel, 2001:193).

KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

19.yüzyıl sonlarında ticarete dayalı küreselleşmiş bir ekonominin varlığı tespit edilmektedir. Bugünkü küreselleşme ise üretime dayalıdır ve koşullar çok farklıdır. Günümüzdeki küreselleşme tartışmaları son çeyrek yüzyılda bütün dünyada giderek yaygınlaşan neoliberal iktisat politikalarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu dönemde dünyada geleneksel siyasi bloklar ortadan kalkmış, her alanda liberal eğilimler güçlenmiş, teknolojik gelişmeler önemli değişimlere yol açmıştır. Teknoloji tek başına sürecin belirleyicisi olmasa da küreselleşmenin maddi temelini oluşturmaktadır. Ulaşım, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde mal, para ve sermaye bütün piyasaları dolaşmakta, ülkeler arasında sınırlar kalkmakta, maliyetler düşmektedir. Yeni teknolojilerin ortaya çıkması tesadüf değil, araştırma-geliştirmeye yapılan yatırımların sonucudur. Onlarca yıldır devlet merkezli yürüyen ekonomik büyüme politikalarının yerini bugün ekonomik liberalleşme ve küresel entegrasyon almaktadır.

1980'li yıllardan itibaren etkili bir ekonomik yönetici olma işlevini yitirmeye başlayan minimal devlet anlayışı, özelleştirme, deregülasyon ve küreselleşme ile 1990'lı yıllara damgasını vuran bir söylem haline gelmiştir. Bir yandan reel ve mali sektörlerde liberalizasyona gidilirken, diğer yandan kamu kesimini küçültüp özel girişimciliği öne çıkaran özelleştirme programları yoğunluk kazanmıştır. Eski planlı devletçi ekonomiler, piyasa mekanizması süreci

içinde, serbest ticaretin ve yabancı sermayenin imkanlarından yararlanma çabası içine girmişlerdir. Böylece ulusal devletin ekonomik işlevlerinin sınırlandırılmasıyla dünyanın tek bir pazar olarak yeniden yapılandırılması sürecinde neoliberalizm küreselleşmenin başvurduğu ideolojik araç olmuştur.

Neoliberal küreselleşmenin derinleşmesinde sanayileşmiş ülkeler kadar IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarda önemli bir rol oynamıştır. Globalleşme süreci sonucunda dünyadaki güçlü devletler kendi ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda dünyaya başta IMF olmak üzere Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve imzalanan GATT anlaşması aracılığıyla yeni bir şekil vermeye çalışmışlardır. Dikkatle incelenirse bütün bu yapılanmanın temel amacının dünya ekonomilerinin liberalleşmesi olduğu gözlerden kaçmayacaktır. Gözlerden kaçmaması gereken diğer bir husus ise söz konusu yapılanmaların oluşumunda ve amaçlarının tespitinde büyük oranda gelişmiş toplumların etkili olduğudur (Karagül,2001:206). Ayrıca bu örgütler esas olarak çevre ülkelerle metropoller arasındaki eklemleme biçimlerini denetleme işlevlerini üstlenmişlerdir. Gelişmiş-merkez ülkeler böylelikle, çevre ülkeler dediğimiz gelişmekte olan ülkelere kendi politikalarını dayatmaktadır (Erdem, 2009). Özellikle IMF kısa dönem istikrarsızlık içindeki az gelişmiş ülkelerin iktisat politikalarına müdahalesi ile;1980'li yıllarda kurulan Dünya Bankası ise yapısal uyum politikalarıyla dış ticaretin serbestleştirilmesi ve özelleştirme gibi alanlarda önemli ölçüde etkili olmuştur. 1993 yılında sonuçlanan yedi yıllık Uruguay müzakere sürecinin bir ürünü olarak 1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü de neoliberal küresel düzenin kurumsal yapısının temel taşlarından birini oluşturmuştur(ERC, 2004). Dünya üzerinde yeni dünya düzeninin gerektirdiği ticaretin serbestleştirilmesi yoluyla ekonomik liberalleşmeyi gerçekleştirmekle görevli kuruluş olan DTÖ'nün kurulması ve GATT'nin imzalanması küreselleşme yolunda atılan en önemli adımlardan biridir.

Söz konusu yeni dünya düzeni ile devletin ekonomik rolünün zayıflaması, sosyal devlet anlayışından uzaklaşılması, özelleştirilme sürecinin hızlanması beraberinde gelir dağılımında eşitsizlik, yoksulluk, ekonomik büyümede istikrarsızlık gibi sorunları ortaya çıkarmış, bu sorunlar kendini en çok emek piyasasında hissettirmiştir.

Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluğa Etkisi

Dünya ekonomisinin küreselleşmesi her ne kadar uluslararası arenada ekonomilerin giderek daha fazla birbirine bağımlı hale gelmesi, ekonomik işbirliği sayesinde yüksek büyüme elde edilmesi, böylece refahın artmasını ifade etse de gerçekte, açık pazar ekonomisi ve uluslararası ticaret sayesinde batılı sermaye çevrelerinin ulaştığı zenginliğe işaret etmektedir. Örneğin En

Tepedekiler:200 Şirketin Küresel İktidarının Yükselişi adlı çalışmadunya çapında 100 en büyük ekonomik unsurdan %51'i şirket, %49'u ise ülkedir. Sözü edilen şirketlerin satış oranı ve GSMH incelendiğinde, kronik yoksullukla mücadele eden 1.2 milyar insanın toplam gelirin 18 katına eşit olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca en tepede yer alan 200 şirketin 82'si ABD, 42'si de Japonya'dadır (Anderson ve Cavanagh, 2004;152).

Sermayenin ülkelerarası serbest piyasa dolaşımının artması anlamına gelen neoliberal küreselleşme dönemi, gelir dağılımı ve yoksulluk dengeleri açısından bakıldığında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik durumlarında ciddi problemlere neden olmaktadır. Örneğin 2017 yılında 0-1 arasında derecelendirilen UNDP'nin İnsani Gelişim Endeksi 0.953 ile en yüksek Norveç'te iken, en düşük değer 0.354 ile Nijer'dedir (UNDP,2018). Tablo 1'e göre 2017 yılında İnsani Gelişim Endeksinde yer alan değişimlere bakıldığında en yavaş ilerleyen 25 ülke içinde 21 Afrika ülkesi, 1 Latin Amerika ve 3 de Doğu Asya ülkesinin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 1. İnsani Gelişim Endeksi bakımından En Yavaş İlerleyen Ülkeler (2017)

ÜLKELER	IGE	ÜLKELER	IGE	ÜLKELER	IGE
Komorlar	0.503	Gine	0.459	Burundi	0.417
Togo	0.503	Kongo	0.457	Çad	0.404
Sudan	0.502	Gine-Bissau	0.455	Güney Sudan	0.388
Afganistan	0.498	Yemen	0.452	Orta Afrika C.	0.367
Haiti	0.498	Eritre	0.440	Nijer	0.354
Fildişi Sahili	0.492	Mozambik	0.437		
Malavi	0.477	Liberya	0.435		
Cibuti	0.476	Mali	0.427		
Etiyopya	0.463	Burkina Faso	0.423		
Gambiya	0.460	Sierra Leone	0.419		

Kaynak: Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update raporundan veriler alınarakdüzenlenmiştir (UNDP, 2018).

Benzer şekilde ILO'nun “Dünya İstihdam Sosyal Görünümü: İşlerin Değişen Doğası” adlı 2015 yılı raporunda hane halkı yoksulluk oranları Sahra-altı Afrika'da 400 milyon kişiyi etkileyerek en yüksek orana sahipken, Güney Asya'da bu oran %15, Latin Amerika'da %10,Doğu Asya'da %15'tir. En düşük oran ise %2 ile AB ülkelerindedir.

Tablo 2'de görülmekte olan Dünya Bankası'nın 2018 yılı Yoksulluk ve

Paylaşılan Refah Raporu'na göre dünyada yoksulluğun en yaygın olduğu bölgeler Güney Asya ve Sahra-altı Afrika'sı olup, yoksulluğun en düşük olduğu bölgeler ise Avrupa ve Merkez Asya olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 2. Aşırı Fakirlik Oranları, Bölgeler İtibariyle (1990-2015)

BÖLGELER	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2011	2013	2015
Doğu Asya ve Pasifik	61,6	54,0	41,1	38,8	29,9	19,1	15,1	8,6	3,6	2,3
Avrupa ve Merkez Asya	2,9	5,0	7,2	7,8	5,9	4,9	2,8	2,1	1,6	1,5
Latin Amerika ve Karayipler	14,2	13,2	13,8	13,6	11,8	9,9	6,9	5,6	4,6	4,1
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6,2	6,7	5,8	3,8	3,2	3,0	2,7	2,7	2,6	5,0
Güney Asya	47,3	44,9	40,3	39,3	38,6	33,7	29,5	19,8	16,2	12,4
Sahra-altı Afrika	54,3	58,9	58,2	57,7	56,4	50,7	47,8	45,1	42,5	41,1

Kaynak: World Bank Poverty and Shared Prosperity 2018 raporundan veriler alınarak düzenlenmiştir (World Bank, 2018).

Küresel zenginlik bilişim, teknolojik beceriler ve insani koşullar alanlarında artmış, ancak bu durum küresel kazanımların dünya üzerinde eşit dağılımına yansımamıştır. En zengin 20 ülke ile en fakir 20 ülke geliri arasındaki fark son 40 yılda ikiye katlanmıştır. Dünyanın en yoksul ülkesi olarak tanımlanan 48 ülkede GSMH dünyanın en zengin 3 insanının servetlerinin toplamından daha düşüktür. Birkaç yüz milyarlerin servetinin ise dünyanın en yoksul 2.5 milyar insanının servetine eşit olduğu açıklanmaktadır (Sarı ve Yeşilyurt, 2014:7). Nitekim dünyada en fakir % 20 ile en zengin %20 dilimleri arasındaki fark 1960'ta 30 kat iken bugün 82 kata çıkmıştır (Kaya vd., 2017:2056).

Bu rakamların aksine aslında aşırı derecede yoksulluk 1990'lı yıllarda %36 iken 2010'da %18'e düşmüştür. Yine ILO'nun 2015 yılında yayımladığı (Dünya İstihdam Sosyal Görünümü: İşlerin Değişen Doğası) raporuna göre, gelişmekte olan ülkelerde çalışan nüfusun %28'i 2 dolar sınırında, %25'i ise 2 ve 4 dolar sınırında yaşamakta ise de, dünya genelinde son 20 yılda yoksulluğun azaltılmasında ilerleme kaydedilmiştir, ancak dünya işgücünde adil bir dağılım görülmemektedir. Ayrıca BM raporlarına göre yukarıda bahsedilen küreselleşme olgusunun sonuçlarından biri olan gelir eşitsizliği sadece az gelişmiş ülkelerde değil, Amerika, İngiltere gibi ülkelerde de görülmektedir. 2011 yılında OECD tarafından yayınlanan (Bölünmüş Durumdayız: Neden Eşitsizlik Artmaya Devam Ediyor?) isimli çalışmaya göre Almanya, Danimarka ve İsviçre gibi eşitlikçi geleneği temsil eden ülkelerde bile, gelir

grupları arasındaki farkın 1980'lerde 5 kat civarında iken, 2011 itibariyle 6 kata yaklaştığı görülmektedir (Nakiboğlu ve Levent, 2017:208).

Küreselleşmenin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden biri olarak ekonomik büyüme gösterilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle etkisini arttıran küreselleşme süreci ekonomik büyümeyi de doğrudan etkilemektedir (Eren ve Çütçü, 2018:47). Küreselleşme yanlılarına göre küreselleşmenin temel unsurlarından biri ticari engellerin kaldırılması nedeniyle dünya ticaretinde ortaya çıkan genişlemedir. Küreselleşme ile gelişmekte olan ülkelerde uluslararası ticaret hacminin genişlemesine bağlı olarak piyasaların rekabet gücünün artması, yatırımların da artması sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu durum, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki yaparak yoksulluk düzeyinin azalmasına yol açmaktadır. Buradan hareketle küreselleşmenin ekonomik büyümeyi pozitif anlamda tetiklediği, bu sonucun oluşmasında ise dış ticaretin itici bir rol oynadığı iddia edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bir yandan ithalatın artması ile tüketiciler daha ucuz mal ve hizmetlere erişebilmekte; diğer yandan ihracatın artması ile istihdam alanlarında artış sağlanmaktadır. Ülkeler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları alanlarda uzmanlaşmakta, bu durum küresel rekabet güçlerini artırmaktadır. Ekonomik büyümedeki artış, beraberinde teknoloji transferi ve doğrudan yabancı yatırımlarda artışa teşvik etmektedir. Bu görüşü savunanlara göre istikrarlı ve yüksek oranlı bir ekonomik büyümeyi hedefleyen gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme süreci teşvik edilmelidir.

Öte yandan küreselleşme karşıtlarına göre ise küreselleşme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğini derinleştiren, çevreyi tahrip edici faaliyetleri artıran, sosyal standartlarda bozulmaları meydana getiren bir süreçtir. Özellikle sermaye hareketlerindeki aşırı oynaklık, zayıf finansal kurumlara sahip ülkeleri dış şoklara karşı dayanıksız hale getirerek ekonomik kriz riskini artırmaktadır. Sonuç olarak küreselleşme ülkelerin refahını olumsuz yönde etkileyen bir süreçtir.

Tablo 3. Ülkelerin Gelişmişlik Düzeylerine göre GSYİH Büyüme Oranları (1980-2017)

Yıllar	Dünya	GOÜ	GÜ	AGÜ
1980	1,8	4,7	1,1	1,6
1985	3,7	3,7	3,8	2,7
1990	3,0	3,9	2,6	1,7
1995	2,9	4,8	2,6	6,5
2000	4,3	5,8	3,8	4,3
2005	3,6	6,9	2,5	8,5
2010	4,1	7,7	2,6	6,0
2014	2,5	4,3	1,7	5,1
2015	2,4	3,8	1,9	-
2016	2,4	3,8	1,8	-
2017	3,1	3,3	2,3	4,4

Kaynak: Yapraklı ve Bayramoğlu(2016) çalışması örnek alınarak UNCTAD(2016) ve (2018) raporlarındaki güncel veriler kullanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 3'e göre 1980 yılında dünya ortalaması %1,8 olan GSYİH büyüme oranı, yıllar itibariyle artış-azalış yönünde dalgalı bir seyir izlemiş ve 2017 yılında %3,1 olmuştur. Dünyada ekonomik büyüme oranı en yüksek değerine 2000 yılında ulaşmıştır. GSYİH büyüme oranı, gelişmekte olan ülkelerde (1980'de %4,7, 2000'da %5,8 ve 2017'de %3,3), gelişmiş ülkelerde (1980'de %1,1, 2000'de %3,8 ve 2017 %2,3) ve az gelişmiş ülkelerde (1980'de %1,6, 2000'te %4,3 ve 2017'de %4,4) dalgalı bir seyir izlemiştir. Tabloda görüldüğü gibi ekonomik büyümenin yıllar itibariyle gelişimi her zaman artış yönünde olmamıştır. Dolayısıyla küreselleşme ile ekonomik büyümenin her zaman aynı yönde hareket etmediklerini, ancak genel olarak diğer faktörlerin sabit oldukları varsayımı altında, büyüme üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu etki örneğin dünya için 1985 ve 2000 yıllarında pozitif, diğer yönlerde ise negatif yönlüdür. Ayrıca tabloda gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme ve GSYİH büyüme oranının gelişmiş ülke ve az gelişmiş ülkelere göre daha yüksek oldukları görülmektedir (Yapraklı ve Bayramoğlu, 2016: 63).

Stiglitz'in bir çalışmasında ifade edildiği üzere, küreselleşme iyi yönetilmesi gereken bir süreçtir ve etkileri bütün ülkelerde aynı değildir. Bazı ülkeler, risk ve belirsizlikleri en aza indirerek küreselleşmeden maksimum derecede fayda sağlarken, süreci iyi yönetemeyen bazı ülkeler ise küreselleşmeden zarar görmekte dirler. Buna göre, küreselleşmenin ekonomik büyümeyi artırıcı ve yoksulluğu azaltıcı etkide bulunabilmesi, ülkelerin söz konusu süreci etkin bir şekilde yönetebilecek politika ve kurumlara sahip olmalarına bağlıdır (Stiglitz,

2004: 467; Türedi,2016:692).

2001 Nobel Ekonomi Ödülü'nün sahibi Joseph E. Stiglitz Globalization and Its Discontents adlı kitabında da küreselleşmeyi, ülkelerin ve dünya halklarının bütünleşmesi, ulaşım ve iletişim maliyetlerinin azalması, sınırların aşılması olarak görmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde kurumsal altyapının zayıf olması nedeniyle küreselleşmenin büyümeyi olumlu etkileyemeyeceği, hatta sonuçlarının negatif bile olabileceğini ileri sürmüştür (Stiglitz,2002:31). Dünya Bankası'nın başkan yardımcılığını yapmış olan Stiglitz'e göre, bağımlılık ilişkileri ile ilgili olarak gelişmekte olan ülkelere birinci adımda özelleştirme başlatılır. İkinci olarak sermaye piyasaları serbestleştirilerek sermaye bu ülkelere serbest dolaşım hakkı kazanır. Ancak üreten sektörlerden çok borsa ve gayrimenkule yönelen sıcak para döngüsünde ekonomideki küçük dengesizlikler bile bu sıcak paranın ülke dışına çıkmasına neden olur. Söz konusu ülkede faiz artırımına gidilmesi üretimin düşmesi, hazinenin zayıflamasına neden olur. Üçüncü adımda IMF'nin yeni bir politika önerdiği ülkede bürokratik engeller ve korumacılık kaldırılarak ticaretin tamamen serbestleşmesi sağlanır.

Benzer bir görüş de IMF tarafından paylaşılmıştır. Özellikle, ülkeler arasında hiçbir kısıtlama olmaksızın serbestçe hareket eden sermayenin yarattığı risklere ilişkin ülkelerin dikkatli olmalarını öneren IMF'ye göre, gelişmekte olan ülkelere küreselleşmenin büyüme üzerindeki etkisi bazı faktörlere bağlıdır. Bu bağlamda, güçlü kurumsal yapı, gelişmiş finansal sektörün varlığı ve sağlam makroekonomik politikalar küreselleşmenin büyüme üzerindeki pozitif etkisini güçlendirici, makroekonomik oynaklık ve ekonomik krizin ortaya çıkma ihtimalini ise azaltıcı yönde etkide bulunmaktadır (IMF,2008:4; Türedi,2016:693).

Küreselleşmenin Emek Gücü Üzerine Etkisi

Küreselleşme süreci ile dünyada mal ve hizmet üretimi farklılaştıkça bunun bir yan sonucu olarak emeğin kullanımı ve işbölümü de yeniden şekillenmiştir.

Küreselleşme ile birlikte artan rekabet, ucuz emeği bir rekabet faktörü haline getirmiştir. Bu süreçte büyük şirketlerin öne çıkarak yerel şartları değerlendirmeleri ve dünya genelinde maliyeti daha düşük olan ucuz emeğe yönelmeleri, gelişmiş ülkelerde de ücretleri sınırlayıcı etki yapmıştır. Ücretlerin gerilemesine neden olan mekanizma şu şekilde açıklanabilir: Gelişmiş ülkelerin tekstil, demir-çelik, gıda gibi daha çok emek yoğun ve niteliksiz işgücünün istihdam edildiği endüstrilerde tercihi, düşük işgücü maliyetine sahip gelişmekte olan ülkeler olmaktadır. Bu durum, bu tercihi yapan ülkelere hem işsizliği körüklemekte, hem de işgücünün işveren karşısında pazarlık gücünü zayıflatmakta ve böylece ücretlerin gerilemesine

yol açmaktadır. Bu durumdan en fazla zararı gören bu ülkelerdeki niteliksiz işgücü iken, diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler emek yoğun üretime dayalı mallarda karşılaştırmalı bir üstünlük sağlamaktadır. İşgücü ile bağlantılı olarak, endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçiş, iş alanlarını imalat sektöründen hizmet sektörüne kaydırarak gelişmiş ülkelerin istihdam yapısını değiştirmekte ve böylece sendikalı olarak çalışan kesim için iş olanaklarını azaltmakta, niteliksiz işgücünde arz fazlalığı ortaya çıkmaktadır.

KÜRESELLEŞMENİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPI ÜZERİNE ETKİLERİ

Küreselleşmenin bir diğer sonucu da sosyo-kültürel küreselleşmedir. Küreselleşme sürecinde toplumlar, teknolojiye, iletişimde ve ulaşımda yaşanan hızlı değişimlere uyum sağlamak zorundadır. Teknoloji ve iletişimde yaşanan ilerlemeler, farklı coğrafyalarda yaşayan bireylerin ve toplumların aralarındaki etkileşimi artırmaktadır. Fikirlerin, bilginin ve bireylerin dünya ölçeğinde hareketi ve yayılması küreselleşmenin sosyal boyutunu ifade etmektedir. Bu hareketlilik küresel kültür ve birikim ortaya çıkarırken farklı kültürler açısından yabancılaşma riskini de barındırmaktadır. Değişen ekonomik yapılanmalar, evrensel değerler toplumların yerel kimlikleri üzerinde bir baskı oluşturmaktadır.

Tek ve baskın batılı kültürün kültürel zenginliğin korunması açısından tehdit oluşturması dışında, sosyal boyutta küreselleşmenin yol açtığı diğer sorunlar nüfus yoğunluğu, hızlı nüfus artışı, yaşlı nüfusunda artış, kaynaklara ulaşmada zorluk, göç ve mülteci sorunu, küresel terör, kirlilik, salgın hastalıklar vb. nedenlerle artan sağlık sorunları olarak sıralanabilir.

Demografik sorunlar, özellikle yaşlı nüfusundaki artış ve genç nüfus oranındaki azalma önemli sosyal sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun yaşlanması, kamu sağlığı, yaşlı bakım hizmetleri, işgücü piyasası, sosyal güvenlik ve emeklilik sistemlerinin yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal küreselleşmede göç önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bölgeler arasındaki gelir adaletsizliği, zengin ve fakir ülkelerin nüfus yapısındaki farklılıklar, işgücü ihtiyacı, göç şebekelerinin varlığı, iklim değişikliği gibi faktörler sınır ötesi göçe sebep olan etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşmenin sosyal boyutunda karşılaştığımız bir diğer sorun ise küresel terör sorunudur.

Küreselleşmenin birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmesi konusunda son olarak çevreyi tahrip edici ve sosyal bazı sorunlara yol açan yönünden bahsedebiliriz. Küreselleşme, dünyayı farklı boyutlarıyla bir bütünleşme

süreci içerisine soktuğundan, bu bağlamda, terör, ulus-ötesi uyuşturucu transferleri, uluslararası suç, bulaşıcı hastalıklar gibi negatif faktörlerin yayılma hızını ve boyutunu da artırmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte güç kazanmış olan çok uluslu şirketler tamamen ekonomik kar dürtüsüyle hareket ettiklerinden, toplumsal amaçlara ters yönde ve çevreyi tahrip edici kararlar almakta sadece menşei oldukları ülkeye değil, dünyanın birçok bölgesine zarar vermektedir (Dikkaya ve Özyakışır, 2006:171).

Öte yandan küreselleşme, üst kimlik-alt kimlik çatışması sorununu ortaya çıkarmıştır. Dünyanın ekonomik gücünün büyük çoğunluğunu elinde bulunduran gelişmiş ülkeler ve dolayısıyla batı dünyası bir üst kimlik oluşturmuş; gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler ise bu üst kimliğin kendilerini etkilediği bir alt kimliğe dönüşmüşlerdir. Böylece kültürel küreselleşme ile ortaya çıkan kültür, batı kültürüdür. Oysa dünyada çok sayıda farklı kültür mevcuttur ve bu yerel kültürler küresel kültürü benimsediği ölçüde küresel kültürden söz edilebilir. Üst kimlik olarak ifade ettiğimiz, batılı devletlere ait, özellikle de Amerikan kültürüyle temsil edilen popüler kültür ile aynı filmleri seyredip, aynı yiyeceklerle beslenen, aynı giysileri giyerken aynı müzikleri dinleyen ve aynı dili konuşan tek tip bir kültür oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yaratılan markalar ile tüketici günlük hayatında yönlendirilmektedir. Uluslararası sermayenin egemenliği, bir yandan “marka cazibesi”, öte yandan günlük tüketim alışkanlıklarının denetlenmesi yoluyla, tüm dünyayı benzer davranış kalıpları içine sokmaya yani tek boyutlu bir kültürel kimliğe sahip olmaya doğru zorlamaktadır (Talas ve Kaya, 2007). Küreselleşmeden önceki ekonomik sahada en önemli faktör üretim iken, sonrasında tüketim merkezli ekonomi söz konusu olmuştur (Eroğlu, 1999:140).

Küreselleşme İle İlgili Olumlu Değerlendirmeler

Küreselleşmenin olumsuz bazı etkilerinin olması, bu sürecin büsbütün olumsuz sonuçlar doğurduğu anlamına gelmez. Ekonomi, sosyal hayat, politika, hukuk, sağlık vs. gibi hayatın her alanına ilişkin küreselleşme kaynaklı fayda bulmak mümkündür.

- İlk olarak çok uluslu şirketler açısından bakıldığında; küreselleşmede, ulusal pazarda korumacılığa, ihracat teşviklerine, ithalat sınırlamalarına, kur ayarlamalarına, finans ve faiz kontrolüne, özel teşebbüs yerine KİT'lere yer olmadığı gibi finans, pazar ve teknolojinin yanı sıra kurumların da uluslararası kimlikler kazanmalarına çalışılmaktadır (Garih, 2000). Bu liberalleşme eğilimleri, ülkeler arasındaki sınırların geçişkenliğini artırarak; emek, mal, hizmet, sermaye ve teknolojinin ulus ötesi transferlerini kolaylaştırmıştır. Bu sebeple yapısı itibarıyla bu transferlere olan ihtiyacı sebebiyle, küreselleşme

sürecinde en karlı çıkan kurumlardan biri de çok uluslu işletmeler olmuştur (Tağraf, 2002: 46).

- İkinci olarak, dış ticaret ve ekonomik büyüme açısından bakıldığında, birçok çalışmada da yer alan dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki yakın ilişki nedeniyle, ülkelerin ticari dışa açıklıklarının artması, küreselleşmenin olumlu etkilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından küreselleşme, ticaretin ve dolayısıyla ticaretten sağlanan kazancın artması demektir. Yabancı sermayenin bu ülkelere girişi, yeni endüstrilerin oluşumu, üretimin artması, istihdam sağlanması ve ekonomik büyümeye katkı anlamına gelecektir.

- Diğer taraftan milli devletlerin denetimlerinin azaldığı ve sermayenin önündeki bariyerlerin kalktığı ortamda ülkeler arasında oluşan karşılıklı pazar, tam rekabet ortamı yaratmakta, dünya mali piyasalarındaki bu bütünleşme, üretim artışına ve büyümeye yol açmaktadır. Coğrafi uzaklık, ticareti sınırlayan bir faktör olmaktan çıkmakta, düşük maliyetler ve düşük gümrük duvarları yeni yatırım imkanlarını artırmaktadır.

- Küreselleşmenin ekonomik yararları konusunda ekonomik büyüme, dış ticaret, ekonomik canlanma ve çok uluslu şirketlerin güçlenmesi dışında son olarak ele alacağımız konu rekabettir. Küresel dünyada başarının sınırlarını belirleyen en önemli faktör, dünya piyasalarına açılmış malların rekabet gücüdür (Ekin, 1998). Dünya ekonomisindeki yapısal değişimin nedeni, piyasaların ulusal sınırlarını aşarak global bir nitelik kazanması ve aynı zamanda piyasalardaki rekabetin giderek yoğunlaşmasıdır (Kurtulmuş, 1996). Yabancı sermaye, bazen ana ülkedeki bir şirketin şubesini açarak, özelleştirme yoluyla kamu kuruluşlarını satın alarak, ortaklıklar kurarak ya da tümünden satın almalarla reel sektörde rekabete yol açmaktadır (Küreselleşme Paradoksu, 2006).

- Diğer taraftan rekabet hem sanayileşmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde hemen hemen aynı seviyelere ulaşmıştır. Son yirmi yıl içinde birçok gelişmekte olan ülke, özellikle gelişen piyasa ekonomileri dünya ticaretine ve küresel ekonomiye aktif olarak katılmaktadır. Ayrıca gelişen piyasa ekonomilerinde Asya ekonomilerinin varlığı kendini giderek daha fazla hissettirmektedir. Rekabet dolayısıyla bu devletlerin dünya ticaretindeki payları önemli ölçüde artmıştır (Küreselleşme Paradoksu, 2006).

- Küreselleşmenin ekonomik anlamda yarattığı en büyük gelişmelerden biri de bölgesel ekonomik birleşmelerdir. Ekonomik bütünleşme gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında olduğu gibi azgelişmiş ülkeler arasında da yaygınlaşmaktadır. Görüldüğü üzere küreselleşme azgelişmiş ülkelerin diğer dünya ülkeleriyle yakınlaşmasında bir fırsat olmuştur. Dünyadaki ekonomik

gelişmeler ve küreselleşmeye bağlı olarak bu ülkelerin kendi aralarında İKÖ, UDEAC vb. birtakım ekonomik birlikler oluşturdukları veya var olan IMF, WHO, BM vb. ekonomik bütünleşme hareketlerine dahil oldukları görülmektedir. (Bakan ve Kocağ, 2012: 8).

Küreselleşmenin ekonomik dönüşüm dışında sosyal alanda da yarattığı bazı olumlu gelişmelere bakacak olursak,

- Bilgi teknolojisinin ve özellikle internetin geniş kitlelerin yakınlaştırdığı, bilginin sermayeden daha önemli bir faktör niteliği kazandığı, tarım gibi geleneksel yöntemlerle üretim yapılan alanlarda bile bilgi teknolojisinin olanakları kullanılarak rasyonel üretim ve pazarlamaya yönelmenin mümkün hale geldiği,
- Genetik bilimi ve tıpta yaşanan yeni gelişmelerle daha sağlıklı yaşam imkanlarının arttığı, yaşam süresinin uzadığı, bebek ve çocuk ölüm oranlarının düştüğü, ülkeler arasında sağlık alanında işbirliğinin arttığı,
- Eğitim alanında insana yatırım yapmanın öneminin arttığı,
- Demokrasi, insan hakları, eşitlik, hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları gibi kavramların dünya üzerinde daha çok geçerlilik kazandığı,
- Çevreyi daha az kirleten üretim ve tüketim yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiği,
- Sınırlar ötesi bilgi ve kültür paylaşımının artması şeklinde sıralanabilir.

SONUÇ

Özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel, politik ve ekolojik gelişmeler, toplumların alışkanlıkları, yaşam tarzları ve gereksinimleri üzerinde önemli değişimler meydana getirmiştir. Küreselleşmeyi tüm bu değişim ve dönüşümü içeren dinamik bir süreç olarak görmek gerekir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ve liberal ekonomi modelinin dünya üzerinde yaygınlaşmasıyla 1980'li yıllarda belirginleşen bu yeni dünya düzeni, 2000'li yıllarda iyice şekillenerek toplumsal ve ekonomik yaşamın tüm alanlarını etkilemiştir.

Küreselleşme ile birlikte hem ekonominin kurum ve kurallarının hem de toplumların sosyal hayatlarının çok yönlü olarak dönüşüme uğradığını söylemek mümkündür. Küreselleşme ile üretim faktörleri (insan ve sermaye), teknoloji ve hizmetler bakımından bütünleşme sağlanırken, süreç kapitalizmin doğasına ve tarihine dayandığından, piyasa ekonomisi ve liberal ideoloji öne çıkmaktadır. Liberal ekonomi anlayışı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına alırken, iletişim ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler mesafeleri,

zaman-mekan kavramlarını değiştirmiştir. Böylece bilgi de bir üretim faktörü haline gelerek tüm iktisadi sosyal faaliyetlerde önem kazanmıştır. Bilgiye erişimin kolaylaşması maliyetleri düşürmüş, iktisadi yapı hizmet ağırlıklı hale dönüşmüş, toplum bilgi toplumu olarak nitelendirilmiştir. Dünyada çok uluslu şirketlerin birleşme yoluna gitmesi sonucunda hem girdilerde maliyet düşüşleri hem de yükselen kar düzeyleri küreselleşmenin en önemli sonuçlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu gelişmelerin ışığında 21.yüzyılda küreselleşmenin ekonomik etkilerine yaşanan sorunlar anlamında bakıldığında, hem az gelişmiş hem gelişmiş ülkelerde gelir dağılımında yaşanan eşişsizlikler, merkez ve evre ülkeler arasındaki gelir farkları, istihdamda yaşanan ucuz emek-işgücü sorunu, az gelişmiş ülkelerin durumu, finansal krizler karşımıza çıkmaktadır. Sosyal etkiler anlamında ise insanların tek bir dünya toplumunda yani küresel toplumda bütünleştirilmesi sonucunda terör, uyulurucu transferleri, uluslararası suçlar, salgın hastalıklar gibi negatif sosyal sorunların yayılma hızının ve boyutunun arttığı görülmektedir.

Diğer yandan ekonomide küreselleşmenin sonucu olarak piyasaların birbirine bağımlı hale gelmesi sosyal, siyasi ve kültürel planda da dünya toplumlarının birbirlerine yaklaşma imkanlarına sahip olma sonucunu beraberinde getirmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşmenin süreç ve yapılarının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sistemlerini aynı ölçüde ve eşiş derecede etkilemesi imkansızdır. Küreselleşme süreci ülkelerin ekonomik sistemlerini ve politikalarını hem pozitif hem de negatif yönlü etkilemektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı etkiler gösteren bu sürecin negatif etkilerini en aza indirmenin bir yolu, ülkeler arasındaki işbirliği ve anlaşmalar olabilir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen gelir eşişsizlikleri ve ucuz işgücü sorunu ön plana çıkmakta; yaşanan finansal krizlerin tüm dünyayı hızla etkisi altına alması bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2008 yılında ABD'de yaşanan kriz neoliberal politikalara olan inancı sarsmış, kapitalizm eleştirisi gündeme gelmiştir. Yaşanan sorunların ortaya çıkardığı sosyal huzursuzluklar ve küreselleşme sürecine tepkiler özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde zaman zaman artmaktadır. nkn artık dünyanın belli bir noktası ya da bölgesinde meydana gelen ekonomik ya da sosyal sorun, dünyanın tümünü aynı anda ve aynı ölçüde ilgilendirmektedir. Özellikle 2008 krizi sonrası küreselleşme ile birlikte finansal krizlerin de küresel çapta oluşmaya başladığının görülmesiyle, yeni dünya düzeninin revize edilmesi düşüncesinin bizzat sistemin kendi kurumları olan IMF ve Dünya Bankası tarafından dile getirilmesi ilginç bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Aktel, M.(2001), Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Yayınları, Cilt:6(2), 193-202.

Anderson, S. ve Cavanagh, J. “En Tepedeki 200: Şirketlerin Küresel İktidarının Yükselişi”, Küresel Başkaldırı (Yirmi Birinci Yüzyıl Tiranlarına Karşı Mücadele), Neva Welton-Linda Wolf (Çev. Aydın Ekim Savran, Aykırı Yayıncılık, İstanbul 2004), s. 152.

Bakan, S. ve Kocağ, E.K. (2012). Küreselleşmenin Azgelişmiş Ülkelere Etkileri, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 4(1), 283-293.

Çalışır, G. (2009), Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Olayların Türkiye'deki Televizyon Haberlerine Yansımaları, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Dikkaya, M. ve Özyakışır, D. (2006). Küreselleşme ve Bilgi Toplumu, Eğitimin Küreselleşmesi ve Neoliberal Politikaların Etkileri. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 3(9),155-176.

Ekin, N. (1998). Çalışma Yaşamında Dönüşüm, MESS Mercek, Ocak.

ERC, (Eylül 2004). Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, **E n g e l m i ? . 2 9 . 1 1 . 2 0 1 8 t a r i h i n d e** <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0409.pdf> adresinden erişildi.

Erdem, Ç. (2009). Küreselleşme ve Ulus Devlet. Demokrasi Platformu Fikir-Kültür-Sanat Araştırması Dergisi, Yıl:4(5).

Eren, M.V. ve Çütçü, İ. (2018). Küreselleşmenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Ekonometrik bir Analiz. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları, 6(1), 47-59.

Eroğlu, F. (1999). Küreselleşme Süreci ve Kimlik Krizi, Türk Yurdu Dergisi. 19, 139-141.

Garih, Ü. (2000). Globalleşme Sürecinde Türkiye, İstanbul: Hayat Yayınları

Giddens, A. (1998). Modernliğin Sonuçları, Çev: Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

IMF, Globalization: A Brief Overview, Vol: 02, 2008, pp. 4

Karagül, M. (2001). Küreselleşme, Küresel Kriz ve Türkiye. Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, 2(2), 203-217.

Kaya, M., Doğan, B.B., Kaya, S.B., (2017). Küreselleşmenin Oluşumuna Zemin Hazırlayan Faktörler Üzerinde Bir Değerlendirme. Social Sciences Studies Journal, Vol:3, Issue:12, 2041-2060.

Koç, M. (2003). Küreselleşmenin Sosyolojik Boyutları. Küreselleşme ve Psikiyatri, Türk Tabipler Birliği Yayınları, 52-63.

Kurtulmuş, N. (1996). Sanayi Ötesi Dönüşüm, İstanbul: İz Yayıncılık.

Küreselleşme Paradoksu, (2006). 30.11.2018 tarihinde http://www.ekodialog.com/Makaleler/kuresellesme_paradoks_2.html adresinden erişildi.

Nakioğlu, A., Levent, M. (2017). Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu ve Yoksulluk: Afrika Örneği. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 12(31), 203-216.

Robertson, R. (1998). Küreselleşme: Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, Çev: Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yay., Ankara.

Sarı, G. ve Yeşilyurt, H. (2014). Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk: Türkiye'de ve Dünyadaki Perspektifi. International Conference on Eurasian Economies 2014, (1-9).

Stiglitz, J.E.(2002). Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı, Çev: Deniz Vural-Arzu Taşçıoğlu, Plan B, 4.Baskı, İstanbul.

Stiglitz, J.E.(2004). "Globalization and Growth in Emerging Countries", Journal of Policy Modeling, Vol: 26, pp. 467- 468.

Şaylan, G. (1995). Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, Ankara: İmge Kitabevi.

Tağraf, H. (2002). Küreselleşme Süreci Ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3(2), 33-47.

Talas, M. ve Kaya, Y. (2007). Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları, TÜBAR XXII-Güz, 149-162.

Türedi, S. (2016). Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi, Osmaneliden 21.yüzyılı Okumak, 12-14 Ekim 2016, 691-702.

UNCTAD. (2016). World Investment Report, Investor Nationality: Policy Challenges, 31.12.2018 tarihinde https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf adresinden erişildi.

UNCTAD. (2018). Handbook of Statistics 2018 Economic Trends, 31.12.2018 tarihinde https://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat43_FS07_en.pdf adresinden erişildi.

UNDP. (2018). İnsani Gelişme Endeksi ve Endikatörleri: 2018 İstatistik Güncellemeleri. 30.12.2018 tarihinde http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden erişildi.

Wolf, C. (2000). Globalization: Meaning and Measurement, Critical Review, Vol.14, No.1, pp.2.

World Bank. (2018). Poverty and Shared Prosperity, 1.1.2019 tarihinde <http://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity> adresinden erişildi.

Yapraklı, S. ve Bayramoğlu, T. (2016). Küreselleşme Ekonomik ve Sosyal Eğilimler, Bölüm: Küreselleşme, Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk, 49-76.